

ეკონომიკური უსაფრთხოება რეგიონებში

გუგული ყურაშვილი, სტუ, ბიზნეს ტექნოლოგიების ფაკულტეტის პროფესორი
არტურ დავთიან, სტუ, საინჟინრო ეკონომიკის, მედია ტექნოლოგიების
და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დოქტორანტი

Economical Safety in The Regions

Artur Davtyan, PHD Student of GTU

Guguli Khurashvili, Professor of GTU

Summary

The main purpose of economical safety in the region lies within capabilities of regional government to control: effective use of natural, financial, human and material resources, achieve economical growth, improve quality of products, establish effective service, create competitiveness of working and production. Economical safety in the region creates system that provides immunity against internal and external threats for regional economic. This system guarantees effective working of regional economic such as: institutional infrastructure, private field for production, transport and communicational facilities, science and research institutions, social sphere.

საკვანძო სიტყვები: მშპ (მთლიანი შიდა პროდუქტი), ექსპორტი, ინპორტი, სავაჭრო ბალანსი.

მეცნიერულად დამტკიცებულია, რომ თანამედროვე მსოფლიოში, ყოველი ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, მისი როლი და ადგილი მსოფლიოში განისაზღვრება არამისიტერიტორიით, ამტერიტორიის ეკონომიკურ გეოგრაფიული და გეოპოლიტიკური მდებარეობით, ანსამხედროსი ძლიერით (თუმცა მათი როლი და ადგილი ძალიან მნიშვნელოვანია), არამედ იმით, მის ეკონომიკას რა წვლილი შეაქვს მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებაში, მოსახლეობის ცხოვრების როგორი დონე და ხარისხია მიღწეული ამ ქვეყანაში და როგორი უნარი აქვს სახელმწიფოს გადამწყვეტ საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური ამოცანები.

დამუშავებულია ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების კონცეფცია. სამუხაროდ ეს კონცეფცია ნაკლებად ითვალისწინებს ეკონომიკური უსაფრთხოების რეგიონულ (სამხარეო) პრობლემებს.

რეგიონში ეკონომიკური უსაფრთხოების არსი მდგომარეობს რეგიონალური ხელისუფლების შესაძლებლობაში, აკონტროლოს ბუნებრივი, ადამიანური, მატერიალური და ფინანსური რესურსების ეფექტურად გამოყენება, ეკონომიკური ზრდის

მიღწევა, პროდუქტების ხარისხის გაუმჯობესება, მომსახურება, სამუშაო და წარმოების კონკურენტუნარიანობა. ეკონომიკური უსაფრთხოება რეგიონში წარმოადგენს სისტემას, რომელიც უზრუნველყოფს რეგიონის ეკონომიკური სივრცის ხელშეუხებლობას, როგორც გარე, ასევე შიდა საფრთხეების საგან. ეს სისტემა განაპირობებს რეგიონალური ეკონომიკის ეფექტურ ფუნქციონირებას, როგორცაა: ინსტიტუციური ინფრასტრუქტურა, წარმოების საკუთარი სფერო, სატრანსპორტო და საკომუნიკაციო ობიექტები, მეცნიერებათა და კვლევითი ინსტიტუტები, სოციალური სფერო.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, რეგიონში ეკონომიკური უსაფრთხოების ობიექტს წარმოადგენს რეგიონალური ეკონომიკა, როგორც სოციალური, საწარმოო და გარემოს დაცვის სფეროთა ურთიერთქმედების სისტემა.

რეგიონში ეკონომიკური უსაფრთხოების გამოვლენის ძირითადი ასპექტებია: სამეწარმეო საქმიანობის პირობების არსებობა; შემოსავლების უთანასწორო განაწილების შეზღუდვა; ინვესტიციების სტიმულიზაცია; ინოვაციების ხელშეწყობა; მუშაკების პროფესიული, საგანმანათლებლო და კულტურული დონის ამაღლება.

რეგიონში ეკონომიკური უსაფრთხოების მიზანმიმართულება შეიძლება წარმოდგენილი იყოს შემდეგნაირად:

- ქვეყნის ეკონომიკური დამოუკიდებლობის ხელშეწყობა;
- ეროვნული ეკონომიკის ფუნქციონირების მდგრადობა;
- რეგიონული განვითარების საზღვრების გაფართოება;
- წარმოების და ინოვაციური სფეროს მასობრივი დაწინაურების გაფართოება.

რეგიონში ეკონომიკური უსაფრთხოების სუბიექტს წარმოადგენს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები, რეგიონალური ხელისუფლება თავის ტერიტორიაზე ახორციელებს ისეთ პოლიტიკას, რომელიც გამომდინარეობს არა მარტო სახელმწიფოებრივი, ასევე საკუთარი ინტერესებიდან.

რეგიონში ეკონომიკურ უსაფრთხოებაზე დაკრძალული სიტუაციების შემდგომ განვითარებაზე მოქმედებს დესტაბილიზაციის სხვადასხვა ფაქტორები, როგორცაა:

რეგიონში წარმოების შემცირება და ადგილობრივი ბაზრის დაკარგვა; წარმოების ტექნიკური ბაზის განადგურება და ეკონომიკის დეიდუსტრიალიზაცია.; სასურსათო დამოუკიდებლობა

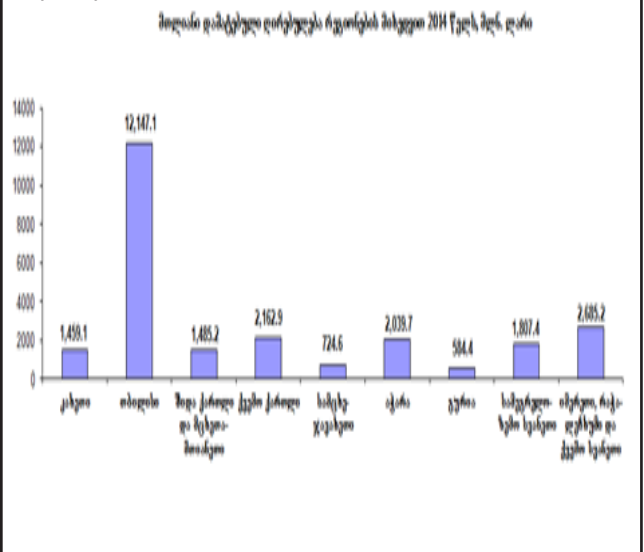
ბის დაკარგვა;უმუშევრობის დონის გაზრდა და შრომითი მოტივაციის შესუსტება; ეკონომიკის კრიზისიზაცია;ბუნებრივი რესურსების მუდმივად გაუარესება;რეგიონის ფინანსური უზრუნველყოფის დარღვევა;საგარეო ბაზრის დაკარგვა.

საქართველოში ეკონომიკური საქმიანობის არა-პროპორციულად დიდ წილი დედაქალაქშია თავმოყრილი. მისი წილის შეფასება შეიძლება გადაჭარბებულიც იყოს რადგანაც რეგიონში მიმდინარე ბიზნეს საქმიანობის რეგისტრირება მაინც დედაქალაქში ხდება.

მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ)							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	1 16*
მშპ მიმდინარე ფასებში, მლნ. ლარი	20743.4	24344.0	26167.3	26847.4	29150.5	31691.6	7351.0
მშპ მუდმივ 2010 წლის ფასებში, მლნ. ლარი	20743.4	22241.4	23653.8	24454.9	25585.6	26295.6	5685.6
მშპ-ის რეალური ზრდა, პროცენტული ცვლილება	6.2	7.2	6.4	3.4	4.6	2.8	2.6
მშპ დეფლატორი, პროცენტული ცვლილება	8.6	9.5	1.0	-0.8	3.8	5.8	4.0
მშპ ერთ-სულზე (მიმდინარე ფასებში), ლარი	4675.7	5447.1	5818.1	5987.6	6491.6	8533.7	1975.9
მშპ ერთ-სულზე (მიმდინარე ფასებში), აშშ დოლარი	2623.0	3230.7	3523.4	3599.6	3676.2	3759.0	811.4
მშპ მიმდინარე ფასებში, მლნ.	11636.5	14438.5	15846.8	16139.9	16507.8	13959.9	3018.8
აშშ დოლარი							

2016 წლის იანვარ-აგვისტოში საქართველოში საქონლით საგარეო სავაჭრო ბრუნვამ (არაორგანიზებული ვაჭრობის გარეშე) 7426 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის შესაბამისი პერიოდის მაჩვენებელზე 16 პროცენტით მეტია. აქედან, ექსპორტი 1312 მლნ. აშშ დოლარი (10 პროცენტით ნაკლები), ხოლო იმპორტი 6114 მლნ. აშშ დოლარი (23 პროცენტით მეტი). უარყოფითმა სავაჭრო ბალანსმა 2016 წლის იანვარ-აგვისტოში 4802 მლნ. აშშ დოლარი და საგარეო სავაჭრო ბრუნვის 65 პროცენტით შეადგინა.

ცხრილი 1. მთლიანი დამატებული ღირებულების განაწილება რეგიონების მიხედვით (მიმდ. ფასებში, მლნ. ლარი)

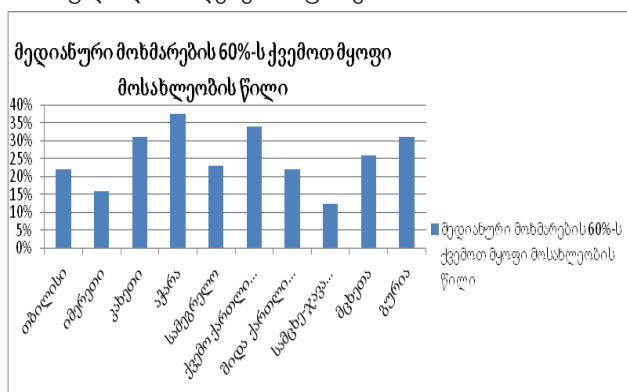
ამ მონაცემებზე დაყრდნობით, 2014 წელს მთლიანი დამატებული ღირებულება თბილისში 12147.1 მლნ. ლარს შეადგენდა, აჭყარაში 2 039,0, ქვემო ქართლში 2 162.9, იმერეთსა და რაჭა-ლეჩხუმში 2 689.5, კახეთში 1 459,1 მლნ. ლარს.

თითოეულ რეგიონში წარმოებული ეკონომიკური აქტივობის უფრო დეტალურად განხილვის შედეგად, იკვეთება, რომ სასოფლო-სამეურნო წარმოების მნიშვნელობა საქართველოში განსხვავდება. სასოფლო-სამეურნო პროდუქტის გაყიდვით მიღებული შემოსავალი უფრო დაბალია მთიან რეგიონებსა და შედარებით უფრო ურბანიზებულ რაიონებში.

რაც შეეხება სოციალურ მდგომარეობას საქართველოს რეგიონებში, საქართველოში კონკრეტულ რეგიონებში მცხოვრებ ოჯახებს შორის ერთ სულ მოსახლეზე შემოსავლის სხვაობა დიდად აღემატება რეგიონებს შორის არსებულ სხვაობას. ამის მიუხედავად, ქალაქ თბილისში ერთ სულზე საშუალო შემოსავალი გაცილებით უფრო მაღალია, ვიდრე იგივე მაჩვენებელების მიერ სხვა რეგიონში — გარდა აჭყარისა, იმერეთისა და სამცხე-ჯავახეთისა (ურბანიზებულ რეგიონებში ერთ სულ მოსახლეზე უფრო მაღალი შემოსავალი ფიქსირდება).

სიღარიბე მთელ საქართველოში მთავარ პრობლემად რჩება, მიუხედავად მისი შემცირების მიმა-

რთულებით მიღწეული პროგრესისა, განსაკუთრებით 2013 წლის შემდეგ. სიღარიბე ზოგ რეგიონში განსაკუთრებით საყურადღებო პრობლემაა. იგი დიდადაა გამოწვეული უმუშევრობით, ასევე, ურბანულდა სასოფლო ტიპის დასახლებებში თვითდასაქმებულთა არასაკმარისი შემოსავლით. გლობალურმა კრიზისმა და რუსეთთან ომმა საქართველოში სიღარიბისმასშტაბები და სიმძიმე კიდევ უფრო გაზარდა. საქართველოში სიღარიბის მასშტაბები უფროდიდიასოფლის, ვიდრე ქალაქის ტიპის დასახლებებში. ეკონომიკისსწრაფიზრდისპერიოდში, ურბანულრაიონებშისიღარიბე 2011 წელს არსებული 23.7%-დან 2015 წელს18%-მდეშემცირდა, ხოლო სოფლისტიპის დასახლებებში იმავე პერიოდში იგივე მაჩვენებელი 33%-დან, 29.4%-მდე ჩამოვიდა. დღესდღეობით, ქვეყანაში ღარიბთა დაახლოებით2/3 სასოფლოდასახლებებში ცხოვრობს.

წყარო: შინამეურნეობების ინტეგრირებული კვლევა 2011. ISET 2013.

ამ მაჩვენებლის გამოყენებით, საქართველოში, რეგიონების მიხედვით, სოციალურად დაუცველთა მდგომარეობაში აშკარა განსხვავებები შეინიშნება. ქალაქ თბილისსა და სამცხე-ჯავახეთზე სოციალურად დაუცველი ოჯახების ყველაზე ნაკლები წილი მოდის, ხოლო შიდა ქართლზე — ყველაზე დიდი. ქალაქ თბილისში საარსებო შემწეობას პროცენტულად ყველაზე ნაკლები ოჯახი იღებს, შემდეგ მოდისსამცხე-ჯავახეთი, ქვემო ქართლი და აჭარა. რეგისტრირებულ ღარიბთა ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი, ძირითადად, მთიან და ეკონომიკურად სუსტ მცხეთა-მთიანეთზე მოდის, ასევე, რაჭა-ლეჩხუმსა და ქვემო სვანეთზე.

ბოლო წლებში შიდა ქართლში რეგისტრირებული ბენეფიციარების მკვეთრი ზრდა 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის და იძულებით გადაადგილებულ პირთა ნაკადის შემოსვლის შედეგია. მეორე მხრივ, ქალაქ თბილისსა და იმერეთში იმავე ტენდენციის მიზეზი ისაა, რომ უფრო მეტი ოჯახი განიცდიდა ეკონომიკური კრიზისის შედეგებს. რაც შეეხება მთაში შემწეობის მიმღებთა რაოდენობის შედარებითკლებას, ეს იქაური მოსახლეობის რიცხვის შემცირებითაა გამოწვეული.

საარსებო შემწეობის მიმღები მოსახლეობის და

სოციალურად დაუცველი ოჯახების წილი, წყარო: სოციალური მომსახურების სააგენტო

რეგიონული ეკონომიკის უსაფრთხო განვითარება მარავალ-ფაქტორული და ფართო მასშტაბიანი პრობლემაა. მას ცალკე ფაქტორად განსაკუთრებით გამოვყოფთ იმის გამო, რომ დღემდის ეკონომიკურ თუ იურიდიულ ლიტერატურაში, პრაქტიკაში ნაკლებად განიხილება (ან სულაც არ განიხილება) რეგიონული ეკონომიკური უსაფრთხოების პრობლემები. იგი ჩვენ მიგვაჩნია, როგორც ქვეყნისა და რეგიონების ეკონომიკური ინტერესების ერთობლიობა, ამ ინტერესთა დაბალანსებულობა, ჰარმონიული შეთანაწყობა. ქვეყნის უსაფრთხო განვითარება უნდა ითვალისწინებდეს მისი ცალკეული რეგიონების უსაფრთხო განვითარებას და პირიქით. გაუმართლებელია ზრუნვა ქვეყნის ეკონომიკის უსაფრთხოებაზე და ვერასოდეს ვერ მოიტანს იგი დადებით, სასურველ შედეგებს თუ მასში ორგანულად არ არის ჩაქსოვილი ყოველი ცალკეული რეგიონის ეკონომიკის უსაფრთხო განვითარების ამოცანები და მიზნები. ასევე უშედეგო იქნება ნებისმიერი ზრუნვა რეგიონის ეკონომიკის უსაფრთხო განვითარებაზე თუ იგი ითვალისწინებს მთელი ქვეყნის ერთიან ეროვნულ ინტერესებს. უფრო მეტიც, ნებისმიერი გადახვევა ეკონომიკურ ინტერესთა თანხვედრის ბალანსიდან თვითონ გადაიქცევა ქვეყნის და რეგიონის უსაფრთხო განვითარების შემაფერხებელ ფაქტორად, საშიშროებად.

ზემოთაღნიშნულიდან საბოლოოდ უნდა დავასკვნათ, რომ რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკა და მისი შემადგენელი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის პოლიტიკა, სულაც არ არის სხვადასხვა პოლიტიკის რეგიონული ასპექტების ერთობლიობა; იგი არის საზოგადოების ეკონომიკური საფუძვლისერთიანი რგოლი, რომლის გარეშეც თვით საზოგადოებას, მის ცალკეულ წევრებს, აგრეთვე ბუნებრივ გარემოს არ შეუძლიათ არსებობდნენ მხოლოდ ცალკეულ ტერიტორიაზე შემთხვევით და გარანტირებული წარმატების გარეშე.

რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის წარმატება დიდადაა დამოკიდებული ადამიანების, საზოგადოების ინფორმირებულობაზე ამ პოლიტიკის მიზნების, ამოცანებისა და მათი განხორციელების გზებისა და მეთოდების შესახებ, ყოველმა ადამიანმა უნდა იცოდეს თავისი ადგილი და როლი ამ პოლიტიკაში, უნდა იცოდეს, რას მიიღებს იგი ამისაგან. მხოლოდ ასეთი ინფორმირებულობის შემთხვევაში შეიძლება საზოგადოებრივი ცნობიერებისათვის პოლიტიკის ორგანული გათავისება, ადამიანთა შეგნებული, აქტიური მონაწილეობა და ქმედება მისი განხორციელებისათვის. ადამიანთა შეგნებაში რეგიონული ცნობიერების ჩამოყალიბების საქმეში გადამწყვეტი როლი უნდა შეასრულოს მოსახლეობაში, და განსაკუთრებით, ახალგაზრდა თაობაში რეგიონალიზაციის, რეგიონული პრობლემების მიზანმიმართულმა სწავლებამ.

საქართველოში დღეს ყველა პირობაა იმისათ-

ვის, რომ შემუშავებული და რეალიზებული იქნეს მეცნიერულად დასაბუთებული, მაღალეფექტური სოციალურად ორიენტირებული ეკონომიკური უსაფრთხოების პოლიტიკა. ამ ამოცანის შესრულება მხოლოდ მრავალი ადამიანის, მეცნიერების სხვადასხვა დარგის წარმომადგენელთა დაუღალავ შრომას ძალუძს. მან უნდა შეასრულოს მეტად რთული და შრომატევადი სამუშაო. ზოგიერთი ამ სამუშაოთაგანი, ჩვენი აზრით შემდეგია: წინადადებების დამუშავება ეკონომიკური უსაფრთხოების პოლიტიკის შინაარსისა და კონკრეტული მიმართულებების შესახებ, ქვეყნის განვითარების ყველაზე რთული სიძნელეების გადალახვის გზების შესახებ და ყოველივე ამის შეთანხმება ქვეყნისა და მისი ცალკეული რეგიონების სუბიექტებთან, რათა ისინი შემდგომ წარედგინოს მთავრობასა და პარლამენტს; მთავრობისა და პარლამენტისათვის ყოველწლიური მოხსენებების შედგენა ქვეყანაში შექმნილი სიტუაციის შესახებ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. რეგიონული ეკონომიკა, ავტორთა კოლექტივი, ვ. პაპავას რედაქტორობით თბ. 2004
2. მ.ვანიშვილი, ი. ბადაგაძე, მუნიციპალური საბიუჯეტო სისტემა დეა ფინანსური მენეჯმენტი. თბ. 2007.
3. ე. ბარათაშვილი, ნ. გალახვარიძე, რეგიონული ეკონომიკა, 2010.
4. [www. Geostat. Ge.action=search&lang=geo](http://www.Geostat.Ge.action=search&lang=geo)